

розвантаженню слідчих органів досудового розслідування Національної поліції. Проте правові прогалини в інституті кримінальних проступків свідчать про необхідність його вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7279-%D0%B4&skl=9.

2. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12/print>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-17. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651.

Іващенко Віта Олександрівна,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ ПІЛЬГОВИХ ІНСТИТУТІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Одним із актуальних і дискусійних у вітчизняному кримінальному праві залишається питання запровадження в законодавство кримінального проступку та, зокрема, можливість застосування пільгових інститутів у разі його вчинення.

Так, Законами України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року [1] та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 17 червня 2020 року [2] в Кримінальний кодекс України (далі – КК) внесені суттєві зміни, що стосуються інституту кримінального проступку та необхідності у зв'язку з цим вчасно усунути недоліки законодавства.

Відповідно до ч. 2 ст. 12 КК кримінальним проступком є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за

вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі[3]. Отже, фактично основним критерієм розмежування злочину та кримінального проступку став вид та розмір покарання за кримінальне правопорушення.

Розглянемо можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування у разі вчинення кримінального проступку.

Відразу звернемо увагу, що готування до кримінального проступку не тягне за собою кримінальної відповідальності (ч. 2 ст. 14 КК).

Щодо звільнення від кримінальної відповідальності з підстав, передбачених розділом IX Загальної частини КК, то передумовою звільнення у зв'язку з дійовим каяттям, примиренням винного з потерпілим, передачею на поруки, зміною обстановки є вчинення особою вперше кримінального проступку, крім корупційних кримінальних правопорушень. Тобто, мова йде про те, що особа або фактично раніше не вчиняла кримінальних проступків або проступок втратив своє правове значення.

Зауважимо, важливим кримінально-правовим наслідком вчинення кримінального проступку є погашення судимості відразу після відбуття покарання.

Підставами для звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям є щире покаяння, активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення і повне відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди. Причому зазначені підстави мають бути у сукупності. Виняток можуть становити випадки, коли кримінальним проступком не були завдані збитки чи заподіяна шкода.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим можливе з підстав примирення та відшкодування потерпілому завданих збитків або усунення заподіяної шкоди.

Зазначені види звільнення від кримінальної відповідальності є обов'язковими для суду.

Також особу можуть звільнити від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням. Підставою цього виду звільнення є щире розкаяння особи. Умовою звільнення – протягом року з дня передачі особи на поруки вона

має виправдати довіру колективу, не ухилятися від заходів виховного характеру та не порушувати громадського порядку.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки передбачає дві самостійні підстави: вчинене діяння втратило суспільну небезпечність або особа перестала бути суспільно небезпечною.

Причому останні два види звільнення від кримінальної відповідальності – це право, а не обов'язок суду.

Щодо строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, то особа звільняється від неї, якщо з дня вчинення кримінального проступку і до дня набрання вироком законної сили минуло два роки – у разі, якщо за вчинене діяння передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі; три роки – у разі покарання у виді обмеження волі. Такі ж строки передбачені і для давності виконання обвинувального вироку.

Звернемо увагу на некоректні зміни до ч. 2 ст. 49 КК. Мова йде про зупинення і відновлення давності. Зміни, які логічно стосуються третього речення частини, внесені у друге речення. Отже, ч. 2 ст. 49 повинна мати редакцію: «Перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила кримінальне правопорушення, ухилилася від досудового розслідування або суду. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання. У цьому разі особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з часу вчинення кримінального правопорушення минуло п'ятнадцять років, а з часу вчинення кримінального проступку – п'ять років». Крім того, у третьому реченні доцільно було б не міняти «злочин» на «кримінальне правопорушення».

Що стосується звільнення від покарання та його відбування, то відповідно до ч. 4 ст. 74 КК особа, яка вчинила кримінальний проступок або нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень, може бути за вироком суду звільнена від покарання, якщо буде визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною.

Вчинення кримінального проступку має значення при умовно-достроковому звільненні від відбування покарання (засуджений має відбути не менше половини строку покарання), при заміні невідбутої частини покаранням більш м'яким (засуджений має фактично відбути не менше третини строку покарання).

Враховується також вчинення кримінального проступку неповнолітнім у разі його звільнення від кримінальної відповідальності та покарання. Наприклад, неповнолітнього, який вперше вчинив кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання (ч. 1 ст. 97 КК).

Отже, закон про кримінальну відповідальність передбачає широко можливість звільнення від кримінальної відповідальності, покарання та його відбування у разі вчинення кримінальних проступків. Разом з тим, запровадження в КК інституту кримінального проступку вимагає подальшого вдосконалення кримінального законодавства, хоча й зближує Україну із законодавством країн Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон від 22 лист. 2018 р. № 2617-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n30>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»: Закон від 17 черв. 2020 р. № 720-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-20#n7>.

3. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Каменський Дмитро Васильович,
завідувач кафедри правознавства
Бердянського державного педагогічного
університету, доктор юридичних наук,
доцент

ПИТАННЯ ЩОДО ЮРИДИЧНОГО ЗМІСТУ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Наразі загальновідомо (принаймні у фаховому правничому середовищі), що Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних